

**II KONGRES DYDAKTYKI POLONISTYCZNEJ
„EDUKACJA POLONISTYCZNA JAKO ZOBOWIĄZANIE.
POWSZECHNOŚĆ I ELITARNOŚĆ POLONISTYKI”
UNIwersYTET ŚLĄSKI
KATOWICE 18–21.11.2015 R.**

W dniach od 18 do 21 listopada 2015 r. na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach odbył się II Kongres Dydaktyki Polonistycznej „Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki”. Kongres został zorganizowany przez Uniwersytet Śląski (Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej UŚ, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego UŚ, Instytut Języka Polskiego UŚ) oraz Komitet Językoznawstwa PAN i Komitet Nauk o Literaturze PAN.

W kongresie udział wzięli przedstawiciele takich uczelni i instytucji, jak: Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Opolski, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet w Białymstoku,

Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Instytut Badań Literackich PAN, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu, Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Dąbrowie Tarnowskiej, Zespół Szkół Huty im. Tadeusza Sendzimira, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie oraz Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie k./Otwocka.

Integralnym elementem programu kongresu było sprawozdanie prof. UJ dr hab. Anny Janus-Sitarz z realizacji postulatów zgłoszonych na I Kongresie Dydaktyki Polonistycznej „**Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra. Diagnozy i perspektywy**”, który odbył się na Uniwersytecie Jagiellońskim w 2013 roku. Szczegółowa problematyka tegorocznego kongresu została zaś zaprezentowana w trakcie paneli dyskusyjnych, sesji plenarnych oraz podczas 24 sekcji tematycznych, których tytuły wskazywały na istotne wyzwania i powinności współczesnej edukacji polonistycznej.

Tematem paneli dyskusyjnych były: „Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie” (prowadzenie: prof. dr hab. Tadeusz Zgółka, uczestnicy: prof. dr hab. Małgorzata Karwatowska, dr hab. prof. UKW Agnieszka Rypel, prof. dr hab. Aldona Skudrzyk, prof. dr hab. Bogusław Skowronek, prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska); „Egzamin zewnętrzny z języka polskiego a kształcenie językowe w szkole” (prowadzenie: dr hab. prof. UP Jolanta Nocoń, uczestnicy: dr hab. Kordian Bakula, dr Adam Brożek, dr Joanna Dobkowska, mgr Marzena Olędzka, mgr Michał Ratajczak); „Polonistyka w świecie różnic kulturowych, czyli polonistyka powszechna i elitarna” (prowadzenie: dr hab. prof. UŚ Ryszard Koziołek, uczestnicy: prof. dr hab. Grażyna Borkowska, prof. dr hab. Ryszard Nycz, prof. dr hab. Krzysztof Kłosiński, prof. dr hab. Jolanta Tambor); „Płynne granice polonistyki – komparatystyka szkolna i uniwersytecka” (prowadzenie: prof. dr hab. Lidia Wiśniewska, uczestnicy: prof. dr hab. Teresa Kostkiewiczowa, prof. dr hab. Tadeusz Sławek, dr hab. prof. UJ Andrzej Hejmej, dr Anna Słórsz) oraz „Myślenie polonistyczne, myślenie matematyczne – dwugłos o współdziałaniu dyscyplin podstawowych” prowadzone przez prof. dr hab. Jerzego Kijowskiego z Centrum Fizyki Teoretycznej PAN oraz prof. UKSW dr hab. Tomasza Chachul-

skiego, a także panel dyskusyjny „Uchodźcy – studenci i uczniowie. Wyzwania dla uniwersytetu i dla szkoły”.

Zgodnie z zamiarem organizatorów II Kongresu Dydaktyki Polonistycznej w centrum uwagi jego uczestników znalazły się „problemy edukacji humanistycznej, aksjologicznej i estetycznej w kontekście przemian społeczno-cywilizacyjno-kulturowych oraz dialogu rozumianego jako nadrzędna kategoria (po)rozumienia we współczesnym świecie”¹. Lustrzanym odbiciem owych przemian jest dydaktyka polonistyczna, gdyż szkolna klasa stanowi swoisty ekran kultury, na którym, jak w soczewce, ogniskują się różnorodne wątki myślowe wyznaczające sposoby czytania oraz interpretacji tekstu literackiego. Współczesnym wzorcem myślenia i postępowania jest zaś dekonstrukcja kształtująca swoistą kulturę intelektualną społeczeństwa XXI wieku². Jeżeli zatem nad kształtem współczesnej formacji intelektualnej „pracuje” dekonstrukcja, to można przypuszczać, iż jej wpływy sięgają również do klasy szkolnej. Świadczy o tym zjawisko ustępowania idei dydaktyki tradycyjnej zmierzającej do odkrycia „prawdy dzieła” na rzecz dydaktyki dekonstrukcyjnej blokującej proces uchwycenia i przyswojenia „prawdy dzieła”.

Stąd wywodzi się zasadność poruszenia tematu dekonstrukcji na kongresie dydaktyki polonistycznej. Temat ten został podjęty w referacie „Dekonstrukcja tekstów literackich. Filozoficzne zaplecze dydaktyki polonistycznej” (dr Dorota Łażewska, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie k./Otwocka). Referat był elementem sesji tematycznej „Przekraczanie granic tradycyjnej polonistyki szkolnej” (prowadzenie: prof. UJ, dr hab. Anna Janus-Sitarz), ponieważ sposoby dekonstrukcyjnego czytania tekstu można zaliczyć do strategii „rozsadzających” ramy tradycyjnej dydaktyki. W tym sensie dekonstrukcja stanowi jej filozoficzne zaplecze. Dekonstrukcja przekracza, burzy i przemieszcza granice struktur logocentrycznych. Tę rolę dekonstrukcji wielokrotnie akcentował Jacques Derrida, którego dekonstrukcja jest oryginalnym projektem twórczo modyfikowanym przez wielu innych współczesnych filozofów. Celem owej destabilizacji jest raczej odkrywanie „niezrozumienia tekstu” poprzez wydobywanie tzw. nieroztrzygalników, a nie dążenie do jego zrozumienia i wydobycia na jaw „prawdy dzieła”. Zestawiając dekonstrukcję z dogmatyzmem i nihilizmem,

można zauważyć, iż mianownikiem obu tych postaw myślowych jest pewność co do istnienia lub nieistnienia prawdy. Dekonstrukcja wzbudza zaś poczucie niepewności, w którą wprowadzają takie specyficzne dla tego sposobu myślenia strategie, jak dysseminacja i suplementacja. Niepewność jest zaś czymś nienaturalnym dla rozumu będącego przecież władzą poznawczą, której naturalnym sposobem funkcjonowania jest nabywanie informacji oraz ich rozumienie.

Niniejszy referat nie tylko nawiązywał do strategii „przekraczającej granice” (czyli do dekonstrukcji), lecz również sam przekroczył granice swego zakazu panującego w przestrzeni współczesnej dydaktyki polonistycznej. Zakaz ten dotyczy otwartego sławienia rzeczy wzniosłych i szlachetnych, do których należy kategoria rozumnej natury człowieka, czyli godność osoby ludzkiej oraz aspirowanie do obiektywności. Podobną granicę przekroczył Zbigniew Herbert w wierszu „Pan Cogito o cnocie”. Poeta ten pochwalił bowiem coś tak nieprzyzwoicie wzniosłego, jak „cnota”³. Formą przekraczania dozwolonych granic jest również ukazywanie dekonstrukcji jako swoistego zagrożenia dla rozumnej natury ludzkiej.

Wątek przekraczania granic był również obecny w dialogu pomiędzy uczestnikami panelu „Płynne granice polonistyki – komparatystyka szkolna i uniwersytecka”. Komparatystyka jest przecież zabiegiem poznawczym, który pozwala zestawiać idee i zjawiska (w diachronii i w synchronii) występujące nie tylko w obszarze jednej dziedziny wiedzy. Komparatystyka wyprowadza bowiem poza granice różnych dziedzin, pozwalając na ich porównywanie. W tym procesie destabilizacji granic niemałą rolę odgrywa dekonstrukcja, na co zwrócił uwagę prof. Tadeusz Sławek. Z kolei prof. Jerzy Kijowski wyjaśnił sposób współdziałania myślenia matematycznego i polonistycznego. Matematyka i polonistyka nie stanowią przecież dwóch odrębnych dziedzin wiedzy. Myślenie matematyczne i polonistyczne tworzą swoistą jedność, na którą nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów. I tak, na przykład matematyka i fizyka to nie tylko bezmyślne operowanie wzorami. Algorytm służy bowiem pewnemu rozumowaniu. Wzór można zatem zamienić na tekst. I odwrotnie. W związku z tym można wybrać niewielką liczbę klasycznych rozumowań i przeprowadzić uczniów/studentów po tej drodze, aby na jej

końcu ukazać owo rozumowanie, lecz zapisane już w postaci wzoru matematycznego. Związki pomiędzy polonistyką a przedmiotami ścisłymi: matematyczno-przyrodniczymi, logiką, informatyką czy technikami behawioralnymi zostały poddane analizie już w odrębnej sesji tematycznej (prowadzenie: prof. Tomasz Chachulski).

Szczególną grupą konferencyjnych wykładów były wystąpienia poświęcone problematyce zafascynowania uczniów szkolną lekturą. Do tego celu miałyby służyć między innymi nauczanie retoryki, wykorzystanie gier dydaktycznych, wiedzy z neurobiologii oraz ekranu jako narzędzia służącego do czytania i pisania, sięganie po uczniowskie listy bestsellerów i odwoływanie się do uczniowskich motywacji czytelniczych, posługiwanie się metodą projektu, projektem „Laboratorium teatralne” i metodą warsztatów literackich. Do innych propozycji „ożywiających” proces dydaktyki polonistycznej można zaliczyć pomysł prof. Ryszarda Waksunda opracowania „antropologii dzieciństwa”, wydobyć „alfabetu kultury” z literatury dla dzieci, pracę z regułami konwersacyjnymi Herberta P. Grice’a oraz polonistyczny projekt edukacyjny związany z twórczością Hansa Christiana Andersena. Nie mniejszą rolę w polonistyce szkolnej odgrywa kontakt ze sztuką (muzyką, muzeum, filmem). Miejscem poszukiwań wsparcia dla dydaktyki polonistycznej jest też świat cyfrowy i jego możliwości.

Urozmaiceniem i wzbogaceniem sesji i paneli dyskusyjnych były warsztaty dla nauczycieli: „Informacyjne narzędzia wspierania pracy polonisty wraz ze zwiedzaniem gmachu Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej” Uniwersytetu Śląskiego, „Neurodydaktyka doktora Kaczmarzyka”, „Technologia informacyjno-komunikacyjna w pracy polonisty. Od Padletu do blogów” oraz „Interpretacja tekstu kultury w szkole”.

Kongres dydaktyki polonistycznej był nie tylko miejscem naukowych obrad, lecz również wydarzeń artystycznych i kulturalnych. I tak, uczestnicy kongresu spotkali się z krytykami literackimi i pisarzami – Ingą Iwasiów, Tadeuszem Kijonką i Markiem Bieńczykiem oraz wysłuchali koncertu muzyki skandynawskich kompozytorów w Narodowej Orkiestrze Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach. Natomiast w Teatrze Śląskim im. S. Wyspiańskiego w Katowicach toczyły się „Nocne Polonistów Rozmowy” oraz odbył

się koncert Kawiarenki Literackiej. W ostatnim dniu kongresu można było zaś zwiedzić stare katowickie dzielnice – Giszowiec i Nikiszowiec.

References

- ¹ <http://www.kongresdydaktykipolonistycznej.us.edu.pl>. (dostęp: 7.12.2015)
- ² Welsch, W. (1998), *Nasza postmodernistyczna moderna*, tłum. R. Kubicki, A. Zeidler-Janiszewska, Oficyna Naukowa, Warszawa, s. 280.
- ³ Barańczak S., *Cnota, nadzieja, ironia (Zbigniew Herbert, Pan Cogito o cnotcie)*, w: S. Barańczak, *Tablica z Macondo. Osiemnaście prób wytłumaczenia po co i dlaczego się pisze*, Aneks, Londyn 1990, s. 71–85.